

УДК: 331.5:004.8(477)

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ: СЦЕНАРІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ

*Надія Азьмук, д-р. екон. наук, доцент
azmukna@gmail.com*

*Черкаський державний фаховий бізнес-коледж
м. Черкаси, Україна /
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна*

Стрімкий розвиток та експансія технологій штучного інтелекту стає визначальним чинником трансформації глобального ландшафту зайнятості. Для України цей виклик набуває особливої гостроти, оскільки цифрова автоматизація інтелектуальної праці відбувається одночасно з безпрецедентними шоками воєнного стану та масштабною втратою людського капіталу. Надзвичайно чутливим для національної економіки є не лише кількісна втрата людського капіталу, а й зниження якісних його характеристик: освітньої, професійної, а також погіршення показників здоров'я населення.

Традиційні підходи до адаптації ринку праці, що базуються на інерційних інституційних змінах, виявляються недостатніми в умовах експоненційного розвитку технологій. Постає критична потреба у переході від локального реагування на технологічні загрози до формування системи національної резильєнтності.

Національна резильєнтність у контексті ринку праці передбачає не лише виживання економічної системи під тиском автоматизації, а й її здатність до динамічної трансформації та адаптації до технологічних змін. Це охоплює створення гнучких правових механізмів цифрової зайнятості, адаптацію системи освіти до потреб безперервного навчання та превентивне управління ризиками структурного безробіття.

Для глибшого розуміння масштабів можливих трансформацій та визначення траєкторії розвитку вітчизняного ринку праці, корисним є використання матриці сценаріїв майбутнього сфер зайнятості до 2030 року, розробленої експертами Світового економічного форуму. Дана модель базується на поєднанні двох ключових чинників: темпів технологічного прогресу ШІ та ступеня готовності робочої сили до цих змін. Для ідентифікації стратегічних орієнтирів забезпечення національної резильєнтності доцільно використати методологічну рамку Світового економічного форуму, яка структурує майбутнє зайнятості через чотири базові сценарії, детерміновані темпами розвитку ШІ та ступенем готовності робочої сили [1].

У білій книзі, зокрема, визначено такі сценарії:

1. Прискорений прогрес (Supercharged Progress) характеризується синергією експоненційного технологічного розвитку та високої адаптивності людського капіталу.
2. Епоха витіснення (The Age of Displacement) виникає за умов стрімкої експансії ШІ на тлі низької готовності ринку праці.
3. Економіка Другого пілота (Co-Pilot Economy) передбачає інкрементальний (поступовий) розвиток ШІ, де технологія виступає асистентом людини.
4. Застійний прогрес (Stalled Progress) відображає ситуацію обмежених інновацій та низької якості людського капіталу [1].

В контексті України, де готовність робочої сили визначається не лише рівнем цифрових компетенцій, а й результати кадрової політики держави щодо подолання наслідків якісної деградації людського капіталу. Адаптація сценарної моделі WEF дозволяє окреслити контури національної резильєнтності у часи повоєнного відновлення економіки. Визначальним вектором повоєнного відновлення має стати реконструкція національної економіки на засадах людиноцентричної Індустрії 5.0. Водночас критичним обмежувальним чинником на цьому

шляху є гостра нестача робочої сили, поряд зі зруйнованою інфраструктурою, екологічними наслідками війни та фінансовими дефіцитами.

Для України сценарій Прискореного прогресу є стратегічно цільовим, оскільки впровадження ІІІ дозволяє компенсувати гострий дефіцит робочої сили та здійснити технологічний стрибок у повоєнному відновленні. Водночас успіх цього сценарію критично залежить від трансформації освітньої політики та її узгодження з реальними запитами бізнесу. Це дозволить подолати професійний, кваліфікаційний та освітній розриви, перетворивши ІІІ на інструмент посилення, а не простої заміни людської праці.

Натомість сценарій Епоха витіснення та Застійного прогресу є не бажаними для України, проте цілком ймовірними через наявні передумови: дефіцит робочої сили, що обтяжений професійними, кваліфікаційними та освітніми розривами. Це посилюється деградацією освіти через брак кваліфікованих педагогічних та наукових кадрів, хронічним недофінансуванням, хаотичною державною освітньою політикою, що не відповідає потребам бізнесу та темпам технологічному розвитку. Реалізація сценарію Епохи витіснення неминуче призведе до поглиблення професійного розриву та масштабного структурного безробіття. Сповзання до сценарію Застійного прогресу означатиме закріплення сировинної моделі економіки, де в тому числі низькокваліфікована робоча сила стає лише різновидом дешевого ресурсу та втрату глобальної конкурентоспроможності через нездатність опанувати технологічний вектор Industry 5.0.

Альтернативним позитивним та високо ймовірним варіантом для України є сценарій Другого пілота. Його реалізація дозволяє проводити поступову інклюзію ІІІ-інструментів у професійне середовище, мінімізуючи соціальні ризики та дефіцит робочої сили. Такий сценарій не дозволяє вибудувати вектор технологічного лідера у глобальному вимірі. Він дозволяє забезпечити стабільний розвиток національної економіки на засадах Подвійного переходу (Twin Transition) та поступово готувати людський капітал до ефективної взаємодії з ІІІ та іншими технологічними інструментами.

Для реалізації цільового сценарію Прискореного прогресу та мінімізації ризиків технологічного витіснення, державна політика має зосередитися на формуванні адаптивної екосистеми ринку праці. Ключовими інструментами забезпечення національної резильєнтності мають стати: впровадження моделі «Lego-briks» [2], синхронізація вектору освіта – бізнес, соціальна інклюзія через використання технологій та інституційна підтримка Подвійного переходу.

Забезпечення національної резильєнтності України в умовах повоєнної відбудови та експансії ІІІ вимагає відмови від інерційних моделей управління людським капіталом. Лише через превентивну адаптацію освітньої сфери та інтеграцію ІІІ як інструменту посилення людських спроможностей можливо перетворити технологічний виклик на фундамент для глобальної конкурентоспроможності держави у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Four Futures for Jobs in the New Economy: AI and Talent in 2030. WEF. 2026. https://reports.weforum.org/docs/WEF_Four_Futures_for_Jobs_in_the_New_Economy_AI_and_Talent_in_2030_2025.pdf
2. Азьмук Н. Адаптація кадрової політики до вимог індустрії 4.0 та 5.0: модульна архітектура «Lego-Bricks» для України. Економіка та суспільство, 2026. (84). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-171>